

ZSÁVOLYA ZOLTÁN

Macskadzsampling

(Regényrészlet)

XX.

Nem lehet a krónika feladata, hogy a Kainliener Mária Ráhel és Újházy Robert között 1999. augusztus 12-én késő délután és kora este Sopronban lezajlott beszélgetést akár csak főbb erő- vagy törésvonalait illetően is *lekövesse* (ahogyan mondani szokás), az pedig, hogy valaki esetleg „teljes egészében” kísérelné meg a visszaadását, bevalljuk, nemcsak gúnyos mosolygásra, hanem némileg bosszankodásra is készítetne minket. Hiszen aki egyedül eséllyel próbálkozna a szituáció elbeszélői felgöngyölítésével, Honoré de Balzac, legjobb tudomásunk szerint már 1850-ben elhunyt. Ugyanakkor persze mégiscsak nagyon súlyos fennforgások mozognak erre felé, melyek közül mindjárt a már nem teljesen újdonságként jelentkező, szemtelen, akár arcátlan és nem kevésbé *mozgásos modul* lép be az elbeszélő szerkezetbe. Visszavonhatatlanul a semlegesedő együttlét szimptomája ez már Újházy részéről különben, ugyan kinek másnak a részéről lenne az? Az asszonnyal nem foglalkozunk külön, foglalkozik vele, továbbra is, magának a fickónak a figyelme. Nagyon is! Hiszen éppen ez az. Hogy mit lát konkrétan a Robert fiú, és főképp hogy azon a valamin belül mit lát – s mit egy emberi ember?, aki bár a mondott „mozgásos modul” foglya jelentős mértékben, amint arról kissé frivolan már volt szó, ám talán mégsem kell őt a legelvetemültebb egyéniségek között számon tartani.

Igaz, ami igaz, persze, megvolt az alap a mozgás teátrális megfigyeléséhez. Mária Manfred belépésekor ugyanis mindjárt felpattant, és a férfi elé rohant. Pár szóval vázolta a helyzetet, kiirányította hódolóját a teremből. Dr. Müller-Bohrer engedelmeskedett is, csapata azonban nem érezte magára nézve kötelezőnek a zárlatot, és letelepedve egy, a bejárathoz közeli, nagy asztalhoz, hamarosan mindnyájan nekiestek a fogyasztásnak. Sopronban majdnem olyan színvonalú kávé tudnak csinálni, mint Bécsben, ezt nem szívesen hagyja ki az e téren tájékozott turista, bármelyik fajtájáért lelkesedik is a fekete tintalének. És akkor ott vannak még a sütemény-költevények. Aligha „piskóta” bármelyik is, mint ahogyan az általunk momentán kerülgetett, valamelyest óhatatlanul rasszista megfigyelő ambíció bemutatása sem éppen egyszerű kihívás. De végtére is koncentrá-

hatunk erre a problémára, hiszen magát a környezetet, amelyben a mézes tésztájú, krémes-habos, leveles tésztájú édesség-különlegességek *bepofázása* az adott pillanatban a „németek” oldaláról folyt, krónikánk egy korábbi szakaszában részletesen bemutatottuk már. Tehát: Újházy Robertnek megint egyszer eszébe jutott az a bizonyos elmélet a zsidó nők lábáról, illetve mozgásáról, amelyet az egyetem mellé járás egyik alkalmával szipantott fel a kávéházban, és amely megszilárdulva, berendezkedve, sőt némiképp ki is terjeszkedve ott, időnként meghatározóan rátelepedett az agyműködésére. Sem eredetét, sem érvényességét nem kutatta, amint az gyakran előfordul a rasszista tartalmú gondolategyekkel, csak alkalmazta, mégpedig magabiztosan, kételytelenül. Némiképp ízléstelenül is, ámbár persze éppen ízléstelenségről nem lehet teljes biztonsággal beszélni itt, lévén nemcsak a megfigyelt objektum „finom”, fragilis jelenség, hanem a vele kapcsolatos *fixa idea* sajátja úgyszintén a jelenségek köré tételezett kecsességére való koncentráció, amolyan ráállás volt. Pontosabban, maga a szemrevételezett jelenségek köré tulajdonképpen túlterjedt a lábakon, amennyiben azonban még főként a mellekre terjedt ki határai között a figyelem, úgy azok is éppúgy a szinte kizárólagos elismerés, sőt, csodálat tárgyáiként jelentek meg benne, mint az emberi mozgatóalváz kerekének „küllői”. Jobban

Vénusz kikel az új hullámokból, 1990.

belegondolva rá kellett volna jönnie, hogy ez az erős szemléleti beállítódás biologizmus, ezen keresztül pedig fasizmus, de hát Újházy nem volt éppen a belegondolások embere. Pedig legalább kettős biologizmus fasizmusa játszódott elő benne: egyfelől a nőre irányuló férfiszemlélet merült fel benne, mint alapzat, másfelől pedig az arra még ráépülő és minden elismerése, sőt csodálata ellenére rasszista jellegű felfogás, elképzelés. S hiába hogy a nőiség fogalmának szinte állati absztrakciója helyett egy valóságos személy, Kainliener Mária Ráhel valóságos személye, teljes, eleven, egyedi lénye táplálta érzeit és átfogó vonatkozóérzékét, emlékeit és vágyakozását, mindazonáltal *dúskarcúan* tette ezt. Talán komplexusa is volt nekije – gondolta hozzá, amennyiben mindez valamennyire mégiscsak tudatosan végigfutott az agyán –, persze ezt a komplexust éppenséggel nagyon tudja kedvelni az ínyenc, s még akkor is, vagy talán akkor még inkább, ha az többé-kevésbé hisztériába csap át. Ilyenkor átszellemítve érezhető az exkluzív szexuálobjekt (testének) valamennyi porcikája, rugalmasan élőnek az amúgy hidegen hófehér márványszobor simasága... Amely azt sugalmazza, hogy a zsúfolt elragadtatáson könnyíteni csak egyféleképp lehet, éspedig az arányos intenzitásba való belehalással. Az én belehalasztása adott esetben ugyan a tárgy meghalasztását is jelentheti, minimum képletesen!, ámde se baj. Egészséges önzés ez. Feljönni érte a *polgári világba*, az éj közepén (naná, hogy nem fényes nappal, hanem a sötétbe'), s *oda* ekként úgymond felhozni magunkat. Hozzá. Jövevényi göggel, hogy bassza meg!, nem alkalmazkodni, hanem egy estjét elsajátítva átsajátítani az egész korpuszt. Szédülés uralkodott el Újházy Roberten, az előbbieket csak valami általános érzület megfoghatatlan amorfságában voltak a gondolatai, de valamiképpen mégiscsak benne buzogtak. Vajon nem marhaság-e? A lábukról, a járásukról, a mozgási, végső soron egyszerűen:életi aktivitásukról (vagy haláli mozdulatlanságukról: nullmozgásukról – ha netalán megfojtana egyet) ismerni meg és távolságtartóan jellemezni, ellenben (?) nagyon is közeli testiség keretei között élvezni a zsidó nőket? Marhaság ez, vagy érvényes realitás? Újházy tekintete rátapadt az erősen felsliccelt és amúgy is „mini” szoknyából elővillanó harisnyás lábszárakra, ezekre a sima páncélba bújtatott asszonyi oszlopokra, és szégyenlősen, de azért meglehetősen határozottsággal követte a vibráló fényű terem-megvilágítottságban a vonalaikat. Nehezen érte be a szeme használatával, a tenyerét, sőt egyenesen a száját is szívesen munkába vette volna, annyira plasztikusan idéződőtt fel benne éppen a két nappal korábbi éjszaka egy igen emlékezetes jelenete, még a tavaknál, ám természetesen a helyén maradt, igyekezve semlegesíteni a tekintetét. Különbösen az ajtó felé elugorva, majd pedig onnan visszatipegve a helyére Mária – üzletasszonyi ösztönnel cselekedve, mert aligha volt szükség erre a biztonsági lépésre – a táskáját is magával vitte. Aztán, visszaülve Újházy mellé, természetesen visszacipelte ezt a keveréket, amely a retikül és az irattartó tulajdonságait és tartalmát egyesítette magában. A fiú eltűnődött. Vajon benne van-e ebben a kézben hordozható, vállon vagy hón alatt cipelhető magánhodályban az a vörösös- vagy talán zöldesbarna borítójú – a színek pontos meghatározásával mindig hadilábon állt – vaskos könyv, amelyet a Ság-hegyen, Wéberék nyaralójában csent ki egy pillanatra az asszony táskájából, és amelybe, vesztére, beleolvasott az elején? Mária és az immár félreérthetetlenül partnereként fungáló Müller-Bohrer jóformán csak a napfogyatkozás tényleges bekövetkeztekor jöttek ki a házból, mintegy tünetően sejtetve a háziakkal, illetve az asszony talán a leginkább Újházyval, hogy őket most mi foglalkoztatja a leginkább. És a természeti árnyéktünemény legmutatósabb perceit követően hamarosan vissza is vonultak megint, tessék-lássék udvariaskodtak csak egy keveset a nagyhangú és őket is szóra bírni akaró, a társasjátékba agresszívan bevonni akaró házigazdával. Újházynek tehát a teljes fedés pillanatait kellett kihasználnia, amennyiben legalább

egy kicsit kutatni akart, féltékenységében, Mária után. Míg a többiek pogány táncritusokba bocsátkozva, rakétákat eregetve, hujjogón pezsgőzve elfoglalták magukat a szabad ég alatt, ő beszlizolt a házba, és körülnézegetett a kétágyas hálószobában – kicsikét haragudott az öt eldobó, volt (ez akkor szilárdult meg!) szeretőjére, hogy nem láthatja az évszázad égi eseményét, de hát mit volt mit tennie?! Gazdasági és politikapublicisztikai iratokon kívül, amelyek meglehetősen „kompromittálónak”, kétesnek tetszettek előtte tulajdonképp, de nem ez volt a reszortja, az asszony táskájában kotorászva hamar beleakadt az ujjá a tömzsi, nehezen forgatható, íveit cakkos-recés bevágások és kiugrások egymásutánjával jelző, védőborítója alatt régimódi naplófüzetet formázó kötetbe. Elsősorban mint tárgy keltezte fel az érdeklődését, ilyen sajátos és furcsa kiadványt még életében nem látott. Szokása volt különben, hogy fontos vállalkozásai vagy sorsfordítónak vélt életmomentumai beálltakor találomra felcsap egy könyvet, persze olyat, amelyik valamilyen okból felkelte az érdeklődését, és aztán amibe ott beleütközik, azt afféle jóslatnak fogja fel vállalkozása sikerére vagy sorsfordítónak vélt életeseeménye alakulására nézvést. Most is ezt kellett tennie, szinte kényszeresen, miközben ezúttal a rendelkezésére álló kevés, amúgy lopva lopott idő nyomása szintén ráült izmosan is „szegény” vállára... És akkor jött a babonás összeomlás; meglehetősen elől, mert azért túlzásig mélyen se akart az olyan szellemileg kétesnek, veszélyesnek tűnő betűdobozkába behatolni, amely kit tudja, vajon tényleg olvasásra van-e, vagy netán csak csicsaládának csinálva, ezt találta maga előtt: „Lakodalmamról, mely nagyobb részt jól sikerült, jegyzek majd még. Kivált a nászéjszakáról, később, alkalmas időben. Ami, úgy érve, hogy az emberi természet szerint, négy éjszaka óta se történt meg valójában.” Nyomban halálra rémült, hiszen kinyilatkoztatásnak vette az első olvasni kezdett könyvrészletet a maga aktuálisan égető „vállalatának” bukását illetően. Amit még csak megerősített szórt, zaklatott, kusza és véletlenszerű belekapása a szövegbe egy helyeken – minden begyűjtött adalékot összevetve valamiféle férfiatlan nyavalygás bontakozott ki előtte egy szerencsétlen ürge szájából, aki rajongva nősült, majd aztán még hozzá se nagyon érhetett a feleségéhez, ámbár mások mellett azért mégis gyereket csinált neki, vagy mi. Igazság szerint, mindez kissé inkább felbőszítette Újházyt, amellet, hogy babonás elkeseredésre sarkallta. Nem gondolta, hogy explicit módon kap választ az őt nyomasztó kérdésre, valami alváskulturális kiadványt sugallt volna neki inkább a cím, de hát a reménytelen szerelemről szólt eleve, így aztán neki se maradt remény...

Robert, míg az idézetet bugyborékolgatta fel az agyából, ráfeledkezett a jelentékeny méretű, kanyargó rózsaszín mintás, viaszosvászon tapintású (nyilván legalább mérsékelten vízálló), piperék, szépítőszerek, csecsebecsék meg komoly iratok, szellemi anyagok kisebbszajta zsákjául szolgáló használati tárgyra. Mária táskája, igen, a szeretett nő retikülje, vagy ahogyan – futott át kedvenc jogászunk fején – Győr megyében mondják: „ridiküle”. De bárhogyan is nevezzük, azé a valakié, aki most nyilvánvalóan neheztel rá. Nem volt jó a lelkiismerete Újházyt, maga is érezte, jóllehet Mária nem húzódott vissza magába feltűnően, hogy durva és árnyalatlan kijelentésével eléggé messzire ment az előbb, ezért igyekezett rendbe hozni a helyzetet, amennyiben a személyes élményszerűség és a kulturális általános érvényűség irányába együttesen terelte a beszélgetést:

– Láttalak ma dél körül.

– Ugyan! – Az asszony türelmét őrizgetve is megütődött. – Nem voltunk egy helyen, lehetlenséget beszélsz. Vagy természetfeletti látomásod támadt? – Lassan kibontakozó analitikája már a gúny felé tolta Máriát.

– Na jó! Nem te voltál ugyan – helyesbített Robert –, hanem csak (csak?!) egy szobor, egy templomi szobor. Kegykép, ahogyan papéknál mondják. És mégis te voltál. Az arco-

tok, a barnaság, tudod? A feketeség. A származás és a szolárium hatása... Fekete Madonnának hívják.

– Hol van?

– Csornán.

– De hiszen akkor tudom, miről beszélsz: a prépostsági templom oltárképéről. De mi közöm neked hozzá?

Újházy bólintott:

– Te vagy.

– Már hogyan lennék én? Én különben is csak a „szomszéd várban”, Kapuváron vagyok ismerős.

– A Kainlienek és az Ábeleszek körében – kezdte megint a fickó a kényes-kritikus nótát, de aztán mintha észbe kapott volna.

– Ott, ott. – A válasz némi teátrális rezignáltsággal csengett az asszony részéről.

Újházy konokul, de azért játékos provokativitással folytatta:

– Profán környezet. Szekularizált. Hogy úgy mondjam...

– Mit értek azon, hogy szekularizált? – vágott közbe Mária élesen.

– Mi értsél...? Hát, hogy lekerül a fejről a kippa. Dekli nélkül kényelmesebb... – Beszélgetőtársának fanyar arckifejezését látva abbahagyta az erőltetett kedélyeskedést. – Azt, hogy a lengyelektől eltérően, akiknek a földjéről annak a szerecsen képnek az eredetije származik, amelyet láttam, s amelyben téged is látni véltelek, nagy becsben áll és nagy szerepet játszik a hit, a vallás. Nálunk ellenben, vagy éppenséggel a te kapuvári Ábeleszeid, Kainlieneid meg tudja a rosseb, kijeid körében viszont..., akik mentalitásukkal hatnak *ránk...*, mintegy új, laza mentalitásmintát kínálnak *nekünk*, s vonzóan... – Elakadt, majd kibökte: – Szóval, Magyarországon, a magyarok meg más magyarországiak körében...

– Nem hatnak meg a magyarok! A „magyarok” pedig – nyomta meg a hangsúlyt a vékony, karcsú, fekete, oldalról csenevésznek tetsző nő, és szinte kitért – még kevésbé!

– Nem-e? – csodálkozott a fiú. – Nos, talán éppen itt van a kutya elásva.

– Merthogy el van temetve, ugye, az a kutyus *errefelé* – bökött magára széles gesztusból lendülve, mintegy általános alanyt képezve magából, vagy virtuális közösséget teremtve, majd elcsuklóan felvéve a hangot Mária – mindenképp?!

– Itt van, ez az! – csapott rá a látható módon azon frissiben bevilanó felismerésére Robert. – Mert, látod, ez az előbb említett szekularizáció vagy vallástalanság az egyén és a csoport oldaláról, mint viszonyulás a világhoz..., tehát ez az, ami megkülönbözteti az itthoni helyzetet, a *ti* viszonylatokban, attól, ami máshol lehet. – Zavaros fejtegetését ezen a ponton felfüggesztve, egyszerre csak, amúgy fejből majdnem szó szerint (vagy talán egészen úgy) felidézve darálni kezdte a valahol egy az egyben felszippantott prospektusszöveget: – Attól kezdve, hogy I. Mieszkó 966-ban népével együtt felvette a kereszténységet, a lengyelek számára a vallás azonos érvényű a nemzeti identitással. Amikor a XVII. században a svédek elleni háborúban Czeszochowa mellett sikerült győzelmet aratni a túlerőben levő protestáns sereg felett, a győzelmet az ott nagy becsben tartott Fekete Madonna csodatételének tulajdonították, és attól fogva az Istenanyát a lengyel korona királynőjének tekintik.

– Nem úgy, mint énálam, vagy egy népemből való másik, elképzelhető ihletmadonna esetében, mi? Én nem segítek, *mi* nem segítünk, igaz?! Hanem eltereljük a hazafias férfiak figyelmét a hazáról, nemdebár? Mert túlságosan jó nők vagyunk! Nem engedjük, hogy rajtunk kívül bármiről szó legyen, így aztán elhanyagoljátok a kötelességeket, mi? Aztán megtesztek bűnbaknak. Könnyű velünk elbánni szimbolikusan: fekete a hajunk, vékony-karcsú a derekunk, pipaszár a lábunk... Keskeny az arcunk, hegyes az orrunk. –

Mária szemében, pedig hisztérikusan fel-felnevetett kitörése közben, villogott a bosszúság. Alapjában azért kedélyesen, szellemesen reagált a nem éppen szellemtelen, ám annál veszélyesebb, és egyenesen eszelősnek érezhető, bár azon belül nem minden rendszerességet nélkülöző Újházy-féle zagyválásra.

– Szerecsen vagy, szerecsen, azaz fekete madonna, és én nem fogok már vállalkozni a megtisztításodra, semmiféle szerecsenmosdatásra! – kántálta most félig behunyt szemmel a jogászfű, majd észlelhető, de nem túl nagy fáradságot jelentő tudatossággal visszazökkentette magát az előbbi mondókába: – A katolikus hit egyesítette a népet az elnyomókkal szemben, amikor 1785 és 1918 között a lengyel államot Oroszország, Poroszország és Ausztria között felosztották. A Szolidaritás nevű ellenzéki munkásmozgalmi szervezet is felhasználta a szocialista rendszer elleni harcban a vallásból merített motivációt és erőt...

Alig akarta abbahagyni ezt a lélekölő, didaktikus rizsát. Szeme kigúvadt, már rég nem az asszonyt bámulta. Egy ideje már senkit és semmit nem bámult. Szemei lelkileg befelé fordultak, a belső hülyeség irányába.

– Te ellenzéki vagy? – kérdezte nagy nehezen szóhoz jutva Mária a fickót, aki véleménye szerint túlzott mechanikussággal mondta fel a brosúrát, miközben családja másfajta brosúrákhoz igazodva emelkedett fel 1950 és '90 között. Amint az övéké is, úgy nagyjából, vagy a leginkább.

– Én most az vagyok – felelte kisvártatva Újházy Robert. – Ellenzéki.

A fickó ezzel minden eszelőssége ellenére is bizonyította előtte, hogy gondolkodik mindazonáltal, nem betonozódott be az agya teljesen, mint egy nehézséges tömb, melynek csak utána kell vetni az alatta szerényen megbúvó testet, ha előrelöttyenti a buksit a kútba, malomárokba vagy bányatóba. Az asszony mégis szükségesnek tartotta ellenvetni:

– Tudod te még, vagy egyáltalán, hogy a drága nyolcvanas években mennyire mást jelentett az „ellenzéki” szó?

Meglepő logikai tisztasággal hangzott fel erre a másik fél szemléletét mostanában alapjában meghatározó érzelmi panasz:

– A nyolcvanas években még minden mást jelentett: akkor még együtt voltunk mi ketten.

– Hú de szentimentális valaki! Nem tudnál leszállni ennek a témának a lovaglásáról?

– A kettőnk ügyéről mint olyanról le tudok – nyögte ki vontatottan Robert. – Konkrétan kettőnkéről, miszerint éppen: te és én. De a *témáról* magáról már nem éppen. A legjobb pedig az lenne, ha a mi kettőnk között elképzelhető *ügy* továbbra is kimeríthetné a „téma” fogalmát.

– Javíthatatlan vagy. Tudod mit? Mesélek neked valamit az Ábelesz-rokonságról. Csak hogy halljal valami lényegeset.

És mesélt róluk. Újházy egy darab ideig megadóan tűrte a Kapuvár által történelmileg felmutatott rokonsági mátrix „elveszett édenkert”-meséjét (Mária a jelek szerint magyarországi szabadsága alatt már járt a Hanyistók-múzeumot is felmutató kisvárosban), aztán váratlanul megakasztotta a nosztalgizáló előadásfolyamot:

Újházy álságos szelídséggel mélézött el:

– A zsidók ugyanolyan emberek, mint a többi nép. Ezt olvastam valahol. – És nevelt, idétlenül. – Csak épp az átlagnál jobban kattannak a gazdaságra. Meg a jogászatra. Meg a zsurnalisztikára. Meg...

– Meg lehet próbálni utánunk csinálni! A verseny mindenki számára nyitott. Az erőtlen csügged, az erős ellenben megállja a helyét a szabad pályákon.

– Az erős, ja! – kiáltott fel erőltetett vidámsággal a fickó. – Az erős, a kifinomult, a csiszolt, és főleg az összeköttetésekkel rendelkező. A rokonát kiemelten segítő, aki maga is már eredendően kiemelt.

– Sose hittem volna, hogy valaha olyat kell rád olvasnom, amit mindjárt megteszek – közölte Mária, mint aki végez emberileg a másikkal. Majd tárgyilagosan, de elkomorodottan, halkán, de jól tagoltan azt felelte az előbbiekre: – Olyan helyeken, ahol van irigység a teljesítménnyel és az elért sikerekkel szemben, ott az antiszemitizmus fennmarad, és ezt éppen az asszimilációkkal vagy az integrációval érzük el. Éppen azzal tehát, amivel idomulni akarunk a környezetünkhöz. Vagy csak akartunk? Merthogy ezt a környezetet is, azon kell kapnunk magunkat, egyre jobban mi formáljuk már. Nem tehetünk róla: megindul a kezünk alatt a társadalmi miliő, ha csak a kisujjunkt mozdtítjuk akár. Hát még ha az egész kezünket, karunkat tevőlegesen, sokan az egész testükkel nekifeszülnek a teremtésnek, alkotásnak. Óhatatlan átalakításnak. Nagyon sajnáljuk aztán, ha ez valakinek nem tetszik, de hát csak nem lehetünk, „önfeláldozóan”, utcaseprők?! A sok évezred alatt felhalmozódó intellektuális tőke tovább öröklődik az utódokra, azok utódaira, és így tovább...

Elszakad vagy homályba merül ezen a ponton a beszélgetés fonala. Egyéb témakörökről is számot lehetne még adni, amelyek a két ember, a férfi és a nő beszélgetésének keretei között felbukkantak 1999. augusztus 12-én este, Sopronban, és nem kizárt, hogy erre még sort is kerítünk majd ekkor vagy akkor, azonban egyelőre legyen ennyi elég. Kainliener Mária Ráhelt már várta Manfred és a sleppje; külföldre készültek, pontosabban Ausztriába, azon belül akár Bécsbe is, átruccanni. Újházy Robert egyelőre velük tartott, ámbár „önállóan” úgymond, azaz saját kocsiján, külön és egyedül, tehát amolyan utánfutóként lebegve mögöttük. Egyre jobban leszakadva a társaságról, előbb csak lelkileg, hangulatilag, azután valóságosan is. Egy kiüresedő kirándulás.

Padlóra került művész, 1992.

